

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD
ȘCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI SOCIALE
DOMENIUL DE DOCTORAT „TEOLOGIE”

**ROLUL LUI LUDWIG RICHARD CONRADI ÎN
DEZVOLTAREA ADVENTISMULUI
EUROPEAN ȘI ROMÂNESC**

(Rezumat)

Coordonator Științific,

Prof. Univ. Dr. Habil. IOAN-GHEORGHE ROTARU

Doctorand,

CIUREA CIPRIAN-CORNELIU

ARAD

2023

ROLUL LUI LUDWIG RICHARD CONRADI ÎN DEZVOLTAREA ADVENTISMULUI EUROPEAN ȘI ROMÂNESC

(Rezumat)

Misiunea lui Dumnezeu față de umanitatea căzută în păcat este cea mai frumoasă poveste împărtășită vreodată, reprezentând elementul central al întregului canon biblic. Începută în Vechiul Testament odată cu căderea proto-părinților noștri, ea a continuat în perioada patriarhală, în istoria lui Israel și a Bisericii creștine și se va încheia cu apogeul apocaliptic al misiunii divine. Evenimentul central al misiunii lui Dumnezeu este consemnat în Evanghелиi, fiind cuprins în întruparea, slujirea, moartea ispășitoare, învierea și înălțarea lui Isus Christos.

Născută dintr-o chemare profundă de a se conforma „Marii Trimiteri”, în contextul mesajelor celor trei îngerii din Apocalipsa 14, 6 – 12, povestea misiunii adventiste este una de extindere constantă a viziunii, de la o concentrare limitată pe teritoriul Nord

american, până la dezvoltarea unui angajament misionar mondial.

Contextul în care s-a născut adventismul a fost unul caracterizat de o serie cumulată de forțe și factori pregătitori, care au fost parcă destinați să-i împingă pe oameni să conceapă planuri pentru vestirea rapidă a Evangheliei la nivel mondial. Criza economică din 1837 și efectele ei, care s-au extins până spre anul 1840, au domolit cumva optimismul multor americani în ceea ce privește capacitatea umană de a instaura mileniul pe pământ. În acest context, oamenii căutau răspunsuri, iar millerismul a avut un mesaj care oferea răspunsuri.

Chiar dacă nu a întrunit absolut deloc criteriile unui vorbitor de renume, William Miller a fost un autodidact, pasionat de istorie și de profeția biblică, cu mult bun simț și foarte sincer în crezul său. Plin de modestie, preferând îmbrăcămintea simplă a unui fermier, el a impactat pe oricine îl putea asculta cinci minute, sinceritatea, corectitudinea judecării și expertiza sa istorico-biblică oferind ascultătorilor săi siguranța unui raționament logic. Văzută la început drept o mare aberație, învățătura lui William Miller a

polarizat indivizii și bisericile în timp ce trăiau anul sfârșitului lumii.

Profilul mesajului său era o *Parusie* iminentă premilenială, contrar majorității zilelor sale, făcând din acesta o particularitate doctrinară a mișcării sale. Mesajul purta amprenta unui raționament biblic extins, puternic ancorat în istorie, existând paralele profetice clare între „predicție și împlinire”. Nefiind interesat de popularitate, ci doar ca oamenii să-L accepte pe Isus Christos și să accepte cu bucurie revenirea Sa, predicarea lui Miller nu a avut nimic extravagant, ci doar elemente care plasau în mintea auditoriului o solemnitate gravă. Iminenta revenire a lui Christos l-a făcut să poarte pe suflet povara salvării semenilor săi și i-a făcut mesajul distinctiv.

Pentru propagarea mesajului său, William Miller a fost ajutat de oameni remarcabili, eficienți și chibzuiți, proveniți din diferite confesiuni ale epocii sale, oameni care, inspirați de urgența mesajului profetic, au transformat millerismul într-o mișcare religioasă majoră. Prin urmare, millerismul a fost o mișcare de masă, foarte comprehensivă, dovedindu-se

un produs genial al metodelor moderne de propagare a mesajului lui William Miller, precum ziare, vorbitori itineranți și organizatori profesioniști. Oameni precum Joshua Himes, Josiah Litch și Charles Fitch au venit lângă teologul Miller și au devenit oamenii de acțiune de care el avea nevoie, fiind cartea sa de vizită excepțională. Acești colaboratori au definit și au extins cadrul interpretativ al lui Miller, i-au dotat pe pastorii milleriți cu cea mai nouă tehnologie vizuală misionară și i-au promovat puternic mesajul prin strategiile evanghelistice bine gândite. Din perspectiva faptului că a reînviat impulsul evanghelic puternic diminuat, millerismul a fost văzut drept segmentul final al celei de-a Doua Treziri religioase.

Printr-o hermeneutică historicistă proprie a profeției biblice, millerismul a căpătat o perspectivă a unei *Parusii* premilenară, iminentă, literală și vizibilă, în anul 1843, această perspectiva apocaliptică devenind o parte integrantă a misiunii millerite. Drept urmare, ei au simțit o responsabilitate urgentă de a proclama la nivel mondial vestea judecății și a revenirii iminente a lui Christos, nu printr-o mărturie la nivelul fiecărui

individ, ci doar la nivel macro, către toate națiunile, prin publicații. Cu toate acestea, „dezamăgirea” a fost cuvântul de ordine care a caracterizat millerismul după 22 octombrie 1844. Una dintre cele mai importante consecințe misiologice și soteriologice ale mării dezamăgiri a fost încetarea oricărui efort misionar, așteptătorii fiind pe deplin conștienți că misiunea lor s-a încheiat, deoarece „ușa milei” lui Dumnezeu se închisese împotriva bisericilor care respinseseră mesajul millerit.

Adventismul, așa cum este cunoscut astăzi, s-a născut la începutul anului 1845, pe de o parte, într-un creuzet de speranțe năruite, confuzie și chiar fanatism, iar pe de altă parte dintr-o înviorarea spirituală profundă a Mișcării millerite. Din minoritatea care s-a distanțat treptat de grupul millerit și care a continuat să caute un motiv biblic rațional pentru ceea ce a avut loc la 22 octombrie 1844, s-a născut ulterior Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea.

Pentru început, adventismul de ziua a șaptea a trebuit să depășească multe din urmările teologice ale millerismului, ulterior apariția unor lideri noi (Hiram

Edson, Joseph Bates, James și Ellen White și John Andrews), dezvoltarea doctrinală și strategiile organizaționale fiind factori ideologici și instituționali care au condus acest nucleu către denominaționalism. Treptat însă, plecând de la principiile millerite de interpretare, pe care le considerau corecte, pionierii adventiști au respins autoritatea Bisericii și Tradiția, folosind doar Biblia ca instrument în construcția teologică. Au comparat verset cu verset, lăsând ca fiecare cuvânt să-și găsească propriul sens. Demersul a continuat prin folosirea paralelismului profetic, a tipologiei și a interpretării figurilor simbolice, privite din perspectivă istoricistă. Astfel, au pus bazele unor adevăruri rămase cunoscute în istoriografia adventistă ca „stâlpii credinței” sau „vechile pietre de hotar”.

Din necesitatea urgentă de a reglementa dreptul de proprietate asupra clădirilor bisericii și de a organiza activitatea editorială, grupul adventiștilor sabatarieni s-a organizat în ceea ce astăzi este Biserica Adventistă, dispunând de atunci de posibilitatea de a oferi acreditări pastorale, de mijlocul legal pentru colectarea de fonduri, de posibilitatea de a dezvolta instituții și de a

face față provocărilor misionare. În tensiune cu eschatologia sa, Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea s-a angajat ulterior să promoveze sănătatea și educația, aceasta ajungând chiar să conducă misiologia și instituționalismul.

În primii ani de după dezamăgire, angrenat într-un proces de maturizare, adventismul a fost orientat spre interior, fiind în principal preocupat de cristalizare teologică și formare organizatorică, înregistrându-se un ușor trend misionar ascendent. Conceptul misionar limitat a fost marcat, pe de o parte, de o percepție realistă asupra propriilor resurse limitate și de iminenta revenire a lui Christos, iar pe de altă parte, de sarcina atât de uriașă și de insuccesul altor denominațiuni în răspândirea Evangheliei. Orice tentativă de a duce noua credință în afara Statelor Unite ale Americi era socotită pierdere de timp și efort, ba chiar necredință în revenirea iminentă a lui Christos.

Geniul pionierilor a fost acela că au reușit să capteze dinamica millerită, extinzând-o și aplicând-o la mesajul imperativ al celor trei îngerii de a-l propovădui „oricărui neam, seminție, limbă și norod” (Apoc. 14, 6).

Până în 1874 a fost o perioadă de tranziție și de extindere treptată a concepției sarcinii misionare, de la ideea unei a doua veniri iminente la realizarea faptului că, înainte de *Parusie*, mesajul adventist trebuia totuși proclamat în lume.

Inițial, adventiștii de ziua a șaptea au dezvoltat o misiune limitată la spațiul Nord american, mai degrabă decât o misiune mondială. Foarte curând însă, o serie de factori au modificat această perspectivă misionară îngustă. Valurile de imigranți europeni, care soseau în Statele Unite și care aveau nevoie de ajutor, și înțelegerea faptului că „trebuie să proorocească din nou” (Apoc. 10, 11) i-au determinat pe adventiștii americani să gândească metode și mijloace să ofere ajutor și speranță acestor oameni. Cu ajutorul paginii tipărite, al predicatorilor itineranți, al prelegerilor publice, al evangheliștilor laici și al școlii de Sabat, coroborat cu perspectiva teologică sănătoasă, adventiștii au început ușor, dar sigur, să-și împlinească misiunea la care se simțeau chemați.

Ulterior, imigranții convertiți la adventism în America au simțit nevoia urgentă de a-și converti

famiile și prietenii și au luat această povară pe umerii lor, fiind dispuși să se întoarcă în țările de origine cu mesajul adventist, pe propria cheltuială. Ei au fost cei care au ajutat Biserica Adventistă să înțeleagă faptul că trebuie să-și extindă treptat misiunea. Prin Michael Belina Czechowski adventismul a traversat neoficial Atlanticul, adventiștii europeni presând Biserica Adventistă americană să-și lărgescă optica misionară pentru întreaga lume. Cu ajutorul predicării din loc în loc și al revistei publicate, el a plantat rapid o biserică misionară, lăsând în multe țări nenumărate grupuri mici de credincioși adventiști. De asemenea, prin decizia de a lucra pe cont propriu, Czechowski a devenit precursorul conceptului de misiune auto-susținută din cadrul adventismului. Solicitarea adventiștilor elvețieni de a primi un pastor experimentat, coroborată cu schimbările din adventism și cu motivarea continuă a lui Ellen White, au schimbat percepția Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, modificându-i radical conceptul de misiune.

Venirea lui John Nevins Andrews în Europa, în 1874, a reprezentat tranziția în mentalitatea misionară a

Bisericii Adventiste de la o gândire locală și insulară, către o perspectivă mondială. El a definit de unul singur rolul misiunii și al misionarului, învățând biserica să facă misiune și să se adapteze la circumstanțe locale și interculturale. Prin activitatea sa sacrificială au fost puse bazele pentru dezvoltarea ulterioară a adventismului în Europa Centrală și de Est și a fost oferit un model de sacrificiu și dedicare. Contribuțiile sale ca lider, misionar și editor, au lărgit perspectiva misionară și au ajutat biserica proaspăt născută să dezvolte un sens mai puternic al misiunii externe. Cu ajutorul sistemului său de raportare, el i-a ținut pe credincioșii americani conectați la activitatea misionară europeană, stimulându-i să vadă marile oportunități ce se deschideau și conștientizându-i de amploarea sarcinii încredințate lor. Cu toată concepția misionară greoaie și lentă inițială, adventismul a fost totuși transplatat cu succes în Europa.

Prin urmare, pot spune că primii lideri ai Bisericii Adventiste au fost oameni foarte talentați, care și-au asumat sarcini extraordinare, pe care le-au adus la îndeplinire cu resurse foarte limitate și într-o perioadă

foarte scurtă de timp. Ei au dezvoltat și perfecționat un sistem doctrinal pentru a asigura bisericii un program eficient și un plan de creștere spirituală și numerică. În pofida diferențelor dintre ei, aceștia au înregistrat un succes enorm atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv.

Istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea se identifică cu istoria fascinantă a unei mișcări inspirate de Duhul Sfânt, condusă înainte spre progres prin viețile unor oameni cu personalități complexe și dinamice, cu puncte tari și adesea cu slăbiciuni. Sub lupa cercetătorului, unele dintre aceste figuri istorice ridică probleme serioase atât la nivelul personalității, cât și în ceea ce privește activitatea și influența lor. Coborând cu respect, dar analitic în realitatea vieților lor, în momentele lor de bucurie sau tristețe, în sacrificiile și luptele purtate cu un angajament autentic, în mijlocul dedicării lor, în momentele de glorie sau în mediocritatea lor, în curajul fără egal sau în momentele de încăpățănare și rezistență, poți constata că aceste persoane devin mult mai umane și că, oricât de nobilă le-ar fi viața, pot sfârși tragic.

În 1883, odată cu decesul prematur al lui John Andrews, Biserica Adventistă din Europa Centrală nu doar că a rămas fără un lider autentic, ci se găsea într-o stare dezastroasă, foarte slăbită și fragilă. Fără nicio strategie misionară îndrăzneță pe termen mediu și lung, cei 200 de membri făceau cu greu față exigențelor financiare ale Editurii din Basel, Elveția, simțământul general fiind acela că Europa este un câmp misionar deosebit de dificil. Cu lucrători puțini, descurajați și dezorganizați, Europa devenise candidatul ideal pentru un tip de misiune fără succes. Cu toate acestea, câțiva ani mai târziu, Biserica Adventistă europeană devenea un nucleu înfloritor de biserici misionare, cu o viziune și o perspectivă de creștere fantastică. Metamorfoza s-a produs datorită leadership-ului și viziunii unui om: Ludwig Richard Conradi.

Chiar dacă în prezent sunt disponibile mai multe informații despre lucrarea și activitatea sa, totuși, ca persoană, Ludwig Richard Conradi rămâne un mister, fiind imposibil deocamdată pentru vreun cercetător să obțină și să creioneze o imagine clară și fidelă a personalității sale, care reunește adesea contrarii

aparent ireconciliabile. Acest fapt se petrece, pe de o parte, din cauză că în cărțile și articolele sale există foarte puține referințe autobiografice, și pe de altă parte, pentru că o imagine a naturii sale problematice abia dacă a fost „scrijelită” din amintirile fragmentare și neclare sau din impresiile trecătoare ale celor care l-au cunoscut personal.

Conradi a fost probabil acea combinație unică și inedită dintre abilitățile de erudit ale lui John Andrews și energia neobosită a lui Mihail Czechowski, posedând acea calitate rară a liderilor autentici de a înmănușea în propria personalitate, într-un mod dinamic, talente unice, eficiența maximă în muncă și punerea în practică a ideilor și a propriei viziuni, inspirând mereu curaj și încredere celor din jur. Perseverența, versatilitatea, spiritul vizionar și performanța sa extraordinară l-au transformat incontestabil în cel mai de succes misionar al Bisericii Adventiste, impactând profund, ca nimeni altul membri, lideri și instituții. El a fost pur și simplu materializarea schimbării fundamentale a percepției misionare a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea.

Privind cu atenție la viața lui, la trăsături de caracter, la frământări interioare și tendințe în comportament, pot fi găsite foarte multe caracteristici specifice imaginii unui temperament care combină tendința greu de mulțumit a colericului, cu perfecționismul melancolicului. De asemenea, aptitudinile lui Conradi și calitățile sale sunt strâns legate de realizările sale și vice-versa. El a fost tipul persoanei auto-educate care își menține toată viața setea de cunoaștere, prin fructificarea fiecărei ocazii oferite pentru dezvoltare personală. Pe de o parte, Conradi a fost un om foarte cald, sincer și devotat, un „înger care venea din cer”, gata oricând să se implice în treburile foarte personale ale colegilor și enoriașilor săi, bucuros să ajute unde putea. El iubea oamenii și pentru unicul scop de a-i „câștiga” pentru cauza lui Dumnezeu și-a consacrat și sacrificat întreaga viață. Conradi avea o personalitate atât de puternică, încât oamenii efectiv nu-i puteau rezista, urmându-l cu mare entuziasm fără să pună întrebări.

Diplomat, capabil și foarte inteligent, Conradi a știut să se comporte bine cu oameni, mai ales atunci

când era vorba să-și atingă scopurile sau să-și pună în aplicare ideile și planurile, fiind de departe cel mai de succes organizator și „strateg misionar” al adventiștilor la acea vreme. Fără niciun dubiu, Ludwig Conradi a fost un lider înnăscut, ambițios, gata oricând să exceleze și să performeze pe toate planurile.

Totodată, Conradi a fost un om cu energie neobișnuită, combinând în propria-i persoană excelente abilități organizatorice, comerciale și financiare cu o charismă înnăscută de predicator, teolog, pedagog și evanghelist public, calități ce i-au permis să aducă sub controlul său dezvoltarea ulterioară a Bisericii Adventiste din Europa. Era foarte creativ, alert, decisiv și temeinic, fiind renumit pentru tenacitatea și previziunea sa. Era dificil să i te opui sau să-l contrazici, nu doar din cauza personalității sale foarte puternice, ci și datorită vastelor sale cunoștințe generale de care uza maxim ori de câte ori avea prilejul.

La fel de peștriț este însă și tabloul slăbiciunilor și defectelor temperamentului său, din perspectiva lor Conradi fiind adesea pus într-o lumină mai puțin strălucitoare. Ludwig Conradi a manifestat o tendință

spre absolutism și dominare, caracterul său spartan scoțându-i în evidență foarte bine personalitatea patriarhală și mentalitatea de ofițer militar. Predispus la autosuficiență și cu un puternic impuls spre libertate, Conradi putea fi tiranic și nu avea deloc abilitatea de a tolera vreo critică sau contradicție, neputând accepta, cu siguranță, vreo greșeală. Din perspectiva naturii sale autoritare, chiar dominatoare, și a temperamentului agresiv, era destul de dificil să lucrezi cu el. Pe cât era de puternic, pe atât de sensibil și ușor de supărat.

Conradi a fost un strateg desăvârșit, un vizionar îndrăzneț, caracterizat de un entuziasm neobosit și de o permanentă pasiune pentru misiune, pentru dezvoltarea și creșterea bisericii, leadership-ul său dând naștere uneia dintre cele mai dinamice modele misionare din istoria misiunii adventiste. A fost caracterizat de o mobilitate și flexibilitate fantastică, asumându-și ca nimeni altul decizii radicale și mutări geniale pe tabla de șah a misiunii adventiste europene. Pentru că anticipa mereu creșterea organizațională, Conradi a creat structuri bisericești eficiente, care au permis constant o creștere și mai mare, eficientizând maxim

activitatea organizațiilor pe care le-a condus. Conradi a fost un fin și atent observator al liderilor și evangheliștilor de succes, punând accentul pe formarea și coordonarea lor continuă în domeniile lor de activitate. Exemplul personal a oferit leadership-ului său o credibilitate incontestabilă, reușind să genereze în membrii bisericii europene un angajament care a depășit dificultățile și lipsurile.

În calitate sa de predicator, lector și evanghelist, Conradi a dispus de o capacitate extraordinară de a-și captiva auditoriul și de a-l duce exact acolo unde își dorea, fiind capabil să inspire prin discursuri excepționale. A fost un tip charismatic și un vorbitor excelent, cu un discurs public excepțional, demonstrat prin atragerea audiențelor și prin rezultatele materializate în multe convertiri în diferite zone ale lumii. Predicile sale erau mereu proaspete, extinse, niciodată superficiale și izvorau dintr-un studiu profund și temeinic al Bibliei, obiectivul principal al predicării fiind, pe de o parte, acela de a proclama „Adevărul prezent” și de a-L mărturisi pe Christos, iar pe de altă

parte, acela de a-i conduce pe ascultători la mântuire, determinându-i la ascultare, credință și la schimbare.

Cu un entuziasm de nezdruncinat și în continuă mișcare, fire pragmatică și cu un impuls aproape de nestăvilire pentru acțiune, Conradi a participat la numeroase conferințe și a întreprins călătorii misionare, în decadele de activitate traversând Atlanticul de peste 70 de ori, predicând Evanghelia în patru continente și în toate țările Europei, înființând și consolidând centre de misiune. Dragostea pentru oameni și zelul său înflăcărat l-au determinat să predice mesajul adventist în peste 63 de limbi diferite, botezându-i pe noii convertiți în Nil și Iordan sau în Mările Neagră, Baltică și Mediterană.

Învățând din experiență faptul că urmarea cu fidelitate strategii sănătoase și solide, activitățile misionare întreprinse vor conduce la o creștere constantă a bisericii, Conradi a fost călăuzit spre succes de principii care transcend timpul și spațiul și care pot servi drept ghid în orice demers misionar actual.

Prin urmare, el a avut grijă să învețe din greșelile predecesorilor săi, marele său merit fiind acela

că a rămas sensibil la circumstanțele și contextul politic, cultural și religios european, adaptând și aculturând adventismul. El și-a contextualizat mesajul și metodele, păstrând în fundal învățăturile distinctive și potențial divizoare. Deși a fost suficient de inteligent și abil să nu elimine ceea ce conta pentru creștinii europeni, Conradi a fost însă și foarte preocupat să ofere Bisericii Adventiste europene o puternică identitate locală. El a căutat să demonstreze compatibilitatea credinței adventiste cu diferite tradiții protestante europene, subliniind un adventism cu rădăcini autohtone care își avea rădăcinile într-un adventism istoric european și care l-a precedat pe cel american.

În demersurile sale evanghelistice, Conradi nu mergea niciodată la întâmplare și nu pleca niciodată de la nimic, strategia sa, căreia i-a rămas fidel peste ani, fiind aceea ca, odată ajuns într-o zonă nouă de lucru, să-i contacteze imediat pe emigranții germani. Totodată, Conradi s-a raportat la biserica locală ca la o micro-societate în care fiecare membru activează ca misionar și-i conduce pe alții la Christos. Din punctul său de

vedere, rațiunea dăruirii nu era legată doar de seriozitatea și fiabilitatea unui proiect, ci, în mod special, de faptul că oferea o perspectivă eschatologică proiectelor prezentate.

O altă strategie misionară a fost și aceea de a rămâne și de a lucra într-un loc până la plantarea unei noi biserici, creând astfel un mediu securizant în care noii credincioși să găsească putere și părtășie. El a reușit să sădească în sufletele adventiștilor europeni un puternic simțământ al propriei identități, unindu-i pe toți membrii, în special pe cei vorbitori de limbă germană, într-o mare familie. Forța motrice din spatele acestui zel de nezdruccinat a fost convingerea permanentă că se află în posesia „Adevărului prezent”, creând în rândul colaboratorilor săi un simțământ aproape elitist al misiunii.

Conradi a avut o abordare trilaterală a teritoriului european ce a implicat evanghelizarea prin literatură, lucrarea publică a unui pastor și studii biblice, după modelul pietist. Conradi cerea mult sacrificiu, multă muncă și dăruire, așteptându-se la un angajament total din partea angajaților săi, fiind

consecvent de-a lungul întregii cariere în creionarea unui cadru eschatologic și apocaliptic pentru orice demers misionar.

De asemenea, misiologia conradiană a revoluționat și reconfigurat conceptul de educație în rândul adventiștilor europeni, unul dintre obiectivele sale majore fiind acela de a găsi lideri locali pe care să-i instruiască în școlile adventiste înființate, pentru ca apoi să se întoarcă în țările de origine pentru a lucra ca evangheliști, colportori și predicatori. Tot el a fost cel care a dezvoltat o perspectivă de neegalat în societatea europeană de atunci, introducând femeile în lucrarea misionară medicală și în cea de colportaj.

Conradi a investit toate resursele disponibile și a experimentat diferite abordări misionare în diferite contexte, evaluând mereu rezultatele și reconsiderând abordările și metodele care se dovedeau ineficiente. A reușit astfel să așeze înaintea lucrătorilor lui standarde înalte, modelate de acele abordări care s-au dovedit eficiente odată cu trecerea timpului, în contexte diferite. El a găsit și a adaptat continuu metode simple de lucru,

dar extrem de eficiente, fiind întotdeauna focalizat pe rezultate.

De-a lungul anilor, dincolo de activitatea intensă misionară, de predicare și cea organizatorică, Ludwig Conradi a dobândit cunoștințe teologice și ecleziastice considerabile, pe care le-a reflectat într-o vastă literatură, în spațiul european, scrierile sale câștigând o „reputație aproape canonică”. Acest fapt s-a petrecut datorită faptului că el nu s-a oprit niciodată din studiu, ci a continuat să se dezvolte continuu, devenind un scriitor extraordinar, talentat și capabil, de departe cel mai prolific autor și editor adventist european până astăzi. Pe lângă mulțimea de responsabilități din câmpul european, și-a găsit timp să traducă și să scrie numeroase cărți, broșuri, rapoarte misionare, eseuri și articole teologice pentru diverse jurnale și reviste adventiste. Scrierile sale sunt caracterizate de spiritualitate, de seriozitate și de maturitate în gândire, având o aromă și un iz european distinct atât în conținut, cât și în stil și aspect.

El a fost pe deplin conștient că, dincolo de amvon, pagina tipărită este o forță cu care poate

schimba lumea, așa că a investit pe măsură în acest domeniu. Numărul cărților și tratatelor sale este estimat la un total de douăsprezece până la cincisprezece milioane de exemplare, multe din publicațiile sale fiind traduse și în alte limbi. Aceste cifre sunt de-a dreptul impresionante și de neegalat până astăzi, veniturile din vânzarea lor fiind și ele considerabile. Această literatură prolifică i-a menținut influența și capacitatea de modelare a bisericii europene mult timp după ce a părăsit biserica și chiar după moartea sa în anul 1939.

Principalele surse pentru investigarea și conturarea unei perspective teologice „conradiene” sunt reprezentate de numeroasele sale articole și rapoarte trimise către diverse publicații bisericești, de scrisori adresate unor persoane sau unor instituții, precum și de broșurile și cărțile publicate de-a lungul timpului. Interpretările sale teologice nu sunt deloc superficiale, soliditatea argumentului biblic situându-l mult peste expunerile deloc problematice ale altor pionieri adventiști. Ele izvorăsc dintr-o cercetare sistematică amănunțită, fiind bazate pe o metodologie specifică secolului al XIX-lea, și sunt susținute prin

numeroase referințe bibliografice istorice și ecleziastice.

De-a lungul anilor de activitate, teologia „conradiană” a comportat o dinamică în sens descendent, involutivă, în raport cu principiile fundamentale ale Bisericii Adventiste, marcată de îndoială și neîncredere, de o hermeneutică inconsecventă, de formarea și consolidarea unor opinii personale independente, de respingere la nivel personal și public și, nu în ultimul rând, de urmarea cu consecvență a unei direcții personale, greșită în multe aspecte, până la părăsirea bisericii. Perspectiva teologică, indiferent de etapa dezvoltării sale, i-a modelat discursul public, leadership-ul și misiologia, influențând decisiv, totodată, pentru mai bine de jumătate de secol bisericile adventiste din Europa Centrală și de Est pe care le-a înființat și coordonat.

Deși au existat mai multe încercări de a prezenta diacronic teologia „conradiană”, totuși, probabil cea mai accesibilă formă este o abordare sincronică și încadrarea concepțiilor sale în două mari categorii. În prima categorie, pot fi incluse adevărurile pe care el le-

a păstrat în comun cu Biserica Adventistă până la sfârșitul vieții, din acest punct de vedere doar principiul respectării Sabatului biblic al zilei a șaptea rămânând constanta teologiei „conradiene”. În ce-a de-a doua categorie, pot fi incluse aspectele care au suferit modificări și care au condus la despărțirea sa de biserică.

Din dorința de a oferi adventismului european o identitate protestantă, cu rădăcini autohtone, Conradi a mutat accentul de la un adventism american cu rădăcini în calvinism și puritanism, spre un adventism european puternic influențat de lutheranism și pietism. De asemenea, Conradi a ajuns să creadă că proclamarea mesajelor celor trei îngeri din Apocalipsa 14 s-a împlinit în activitatea reformatorilor și nu a mai văzut nicio providență divină specială în apariția Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea. El a abandonat concepția adventistă conform căreia Mișcarea Millerită era împlinirea mesajului primului înger, că Samuel S. Snow era al doilea înger și că Mișcarea Adventistă era împlinirea celui de-al treilea înger. El a susținut că „Evanghelia veșnică” a fost predicată tot timpul, doar

că va avea o împlinire finală și completă în ultimele zile printr-o predicare a Cuvântului, el însuși văzându-se parte a acestei mișcări profetizate.

Așa cum era de așteptat, Conradi a legat și iminenta *Parusie* tot de Reformă, sugerând că reformatorii au contabilizat corect timpul profetic, fiind ulterior un reper corect de interpretate și pentru alți teologi în raport cu profețiile din Daniel și Apocalipsa. El a adus în atenția publicului adventist concepțiile reformatorilor cu privire la timpul sfârșitului și la diferite evenimente ce urmau să aibă loc, concepții care i-au influențat dramatic deciziile ecleziastice în contextul Primului Război Mondial. Astfel, metodologia lui Conradi, prin care s-a raportat continuu la reformatori, a condus la înțelegeri greșite care au avut consecințe negative asupra adventismului.

Au existat, de asemenea, modificări și în modul în care Conradi s-a raportat la doctrina Sanctuarului, subiect care a stat la baza formării Mișcării Millerite, respectiv a Bisericii Adventiste. Chiar dacă în primă instanță el a păstrat interpretarea adventistă tradițională cu privire la Sanctuar, totuși, de-a lungul timpului

discursul teologic i s-a modificat cu privire la înțelesul și funcția acestuia.

Dacă la începuturile sale, Conradi a considerat că ecclesiologia adventiștilor este determinată în mare măsură de perspectiva lor apocaliptică, considerându-i pe adventiștii drept „rămășița”, „adevăratul Israel” și „cei sigilați” din timpul sfârșitului, fără a-i scoate total din ecuația Bisericii lui Dumnezeu pe non-adventiști, totuși, spre finalul vieții, raportarea sa continuă la perioada Reformei i-a schimbat discursul teologic și în acest punct. În anii de final, Biserica Baptistă de Ziua a Șaptea, la care a și aderat în ultimii ani ai vieții, a servit pentru el drept punte de legătură între Reforma din secolul XVI și perioada misionară a secolului XX.

Succesul misionar înregistrat de Ludwig Richard Conradi a sporit încrederea liderilor bisericii din Statele Unite în el, oferindu-i foarte multă libertate de mișcare în gestionarea problemelor ecleziastice în spațiul european. Astfel că, ceva mai mult de un sfert de secol, Conradi a fost cel care a luat deciziile majore, construind o biserică după chipul și asemănarea sa,

aflată în competiție cu cea americană și cu un puternic simț misionar.

Puternicul avânt misionar care a precedat izbucnirea Primului Război Mondial a paralizat aproape orice efort al liderilor europeni de a rezolva din aspectele administrative în ceea ce privește relația Biserică – Stat, în momentul izbucnirii războiului adventiștii europeni fiind total nepregătiți să facă față pagubelor pe care conflictul avea să le aducă asupra bisericii. Confrunțați cu problema recrutării obligatorii și a purtării armelor chiar și în zi de Sabat, gândirea pragmatică a lui Conradi și a celorlalți lideri germani a plasat Biserica Adventistă europeană în pericolul de a abandona convingeri și principii, trezindu-se în situația de a face compromisuri pentru a-și păstra libertatea și structura organizațională, fără a lua în considerare o altă abordare care să nu o ducă la un conflict de identitate. Astfel, compromisul liderilor bisericii, nemulțumirea față de deciziile conducerii, pretinsa „lumină nouă”, problemele personale de egocentrism și căutarea de a deține poziții înalte în biserică au dat naștere celei mai mari grupări disidente din cadrul Bisericii Adventiste

de Ziua a Șaptea, și anume Mișcarea de Reformă. Orice efort de reconciliere inițiat de Conferința Generală a fost sortit eșecului, adâncind și mai mult criza existentă.

Deciziile luate după încheierea războiului de către Conferința Generală l-au nemulțumit și l-au afectat profund pe Conradi, toate demersurile fiind percepute ca un afront personal. Chiar dacă ulterior a lucrat ca secretar de teren pentru Conferința Generală, predicând și botezând suflete pentru Christos în toată lumea, Ludwig Conradi a făcut pași fermi spre despărțirea de Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea. Ca și în cazul altor lideri adventiști puternici, apostazia lui a fost un proces îndelungat, cauzele despărțirii de biserică fiind un mix de motive de natură umană/psihologică, de natură relațională și teologică. Din perspectiva acestui cumul de factori, putem concluziona că reacția lui Conradi a fost una oarecum normală, deși problemele abordate ar fi putut fi rezolvate într-o manieră conciliantă, dacă și el și-ar fi dorit lucrul acesta.

Conradi și-a petrecut ultimii ani ai vieții ca membru al Bisericii Baptiste de Ziua a Șaptea, unde i s-

a acordat și acreditare pastorală, concentrându-se cu toate resursele disponibile să distrugă tot ceea ce clădise o viață întreagă. Moartea sa bruscă a dus la dezintegrarea bisericilor tinere pe care le fondase.

Pentru opțiunea târzie de convertire la bapismul de ziua a șaptea pot fi enumerate următoarele motive: schimbările ce au avut loc în adventism după încheierea Primului Război Mondial, căroră Conradi nu le-a putut face față; doar în cadrul acestei biserici a reușit să păstreze ceea ce îl făcuse cândva adventist; nevoia de validare, precum și dorința de a interpreta liber Sfintele Scripturi.

Nimeni nu a avut o influență mai formativă asupra adventismului european așa cum a avut-o Ludwig Richard Conradi. Timp de aproape jumătate de secol, în calitate de predicator, administrator, profesor și autor a modelat chipul, structura și teologia adventismului din Centrul și Estul Europei, de numele sau fiind legat un anumit tip distinctiv de adventism. Fiind unul dintre cei mai talentați lideri adventiști, influența și charisma sa au lăsat o moștenire de neegalat până astăzi. De multe ori, viața și activitatea lui Conradi

au fost evaluate doar prin prisma cifrelor, acestea indicând partea frumoasă și pozitivă a tot ceea ce a reprezentat el, în special ca administrator. Dincolo de acest aspect, influența sa reală, ca ghid spiritual al adventismului european, a fost determinată de calitățile morale și de motivațiile din spatele deciziilor sale. Deși privit din exterior totul părea bine, influențe și forțe subtile au fost puse la lucru, afectând negativ biserica europeană timp de mai mulți ani după plecarea și chiar după moartea sa. Resimțită pe mai multe planuri, influența sa a generat un adventism european mult diferit de cel american.

Întorcându-ne la misiologia „conradiană”, trebuie menționat faptul că visul său a fost permanent legat de ideea de a crea o biserică europeană puternică și misionară, competitivă cu cea americană, o biserică în care oamenii să găsească răspunsuri la frământări teologice, să ofere o speranță metafizică și să fie un cămin pentru orice credincios. Printr-un leadership puternic, el a creat la Hamburg, în Germania, un Centru misionar urban de unde și-a propus, ca prin strategii sistematice de creștere, să extindă Biserica Adventistă

de Ziua a Șaptea în Germania și, prin Europa, în toată lumea. Acolo el a închiriat sau a cumpărat spații și terenuri pentru a deservi diverselor scopuri misionare asumate.

Plecând de la politici instituționale și economice sănătoase și cu un management riguros, el a dezvoltat o bază materială foarte puternică, care a asigurat confortul necesar lucrării misionare ulterioare. Astfel, la Hamburg a înființat Asociația Adventiștilor de Ziua a Șaptea, pentru a oferi un cadru legal și asigurare proprietăților bisericii, înlesnind calea pentru achizițiile imobiliare ulterioare. De asemenea, politicile sale educaționale și nevoia urgentă ca misionarii sosiți la Hamburg să fie instruiți și capacitați cu informații și tehnici potrivite, l-au determinat pe Conradi să deschidă o Școală misionară adventistă, mai întâi la Hamburg, ulterior la Friedensau. Odată cu mutarea școlii la Friedensau, el a fost artizanul unei fabrici de alimente sănătoase și vegetariene și a unei brutării, un an mai târziu adăugându-se acolo și un sanatoriu. Totodată, el a mutat Editura adventistă de la Basel la Hamburg și a înființat o nouă societate editorială numită

Internationale Traktatgesellschaft. Tot sub bagheta sa a fost înființată și o organizație care avea drept scop ajutorarea oamenilor, numită Christlicher Hilfeverein. Nu în ultimul rând, perspectivele sale misionare grandioase l-au determinat să gândească și să pună în aplicare planuri pentru misiune externă pe continentul african, Orientul Apropiat, Asia și în alte zone ale lumii.

Concomitent cu dezvoltarea unei baze materiale solide, cu înființarea și organizarea unor noi instituții și organizații, Conradi a investit în oameni, dezvoltând un program misionar amplu, pe care l-a aplicat cu consecvență în mai multe etape. Printr-o rețea de misiuni laice, pe care a creat-o și pe care coordonat-o cu abilități deosebite, el a abordat cartier după cartier, oraș după oraș și țară după țară, reușind să „câștige suflete” pentru Christos și să implanteze adventismul în cele mai multe țări europene.

Programul său misionar a fost cu scrupulozitate implementat în patru etape distincte, puternic conectate între ele și cu un impact fantastic.

Într-o primă etapă, Conradi și-a concentrat resursele pentru a instrui lideri și laici în domeniul

misionar, pentru a fi capabili să-și asume diverse sarcini misionare. Astfel, el a organizat cursuri pentru instruirea colportorilor, a lucrătorilor biblici și a pastorilor, transformând Școala misionară de la Friedensau în principalul centru de instruire și cultură pentru orice membru al Bisericii Adventiste din Europa Centrală și de Est, care dorea să lucreze cu normă întreagă pentru biserică. În paralel, Conradi a depus un efort sistematic și pentru pregătirea laicilor, uzând de câteva centre de instruire excelente, precum grupa școlii de Sabat, grupa misionară „Tabita”, Asociația tinerilor adventiști, astfel de centre de formare contribuind ulterior la câștigarea de suflete pentru Christos.

În cea de-a doua etapă, Conradi a accentuat acele activități misionare care i-au pus pe adventiștii europeni în contact direct cu non-adventiștii, pentru a percepe și pentru a trezi interesul lor religios, prin interacțiune și conversații la nivel personal. Astfel, el a folosit și a perfecționat diverse metode, precum activitatea de colportaj, activitatea centrului misionar

portuar, clubul misionarilor voluntari și școala duminicală pentru copii.

Toate demersurile misionare desfășurate până în acest punct aveau drept scop pregătirea unui context pentru intrarea în scenă a lucrătorilor biblici și a predicatorilor, care, în această a treia etapă, puteau oferi studii biblice individuale sau de grup celor interesați. Susținute în săli publice sau în casele oamenilor, în cadrul grupului de cateheză sau prin corespondență, studiile biblice oferite de echipele lui Conradi au oferit un cadru pentru cei interesați ca să se familiarizeze cu principiile fundamentale ale Bibliei, așa cum erau înțelese și predicate de Biserica Adventistă.

Principala activitate misionară desfășurată în ultima etapă consta într-un ultim efort de atragere a simpatizanților bisericii către comunitatea adventistă. În majoritatea cazurilor, acest demers misionar consta într-o invitație la o serie de prezentări publice cu subiecte biblice.

De asemenea, prin programul său misionar riguros, a făcut din Germania, respectiv Europa Centrală și de Est, forța motrice a misiunii externe,

trimițând misionari către Africa, Orientul Apropiat și Africa de Sud. Astfel, Europa a devenit o a doua bază misionară, alături de America de Nord, pentru misiunea externă. Expansiunea lucrării misionare adventiste în Europa a atins apogeul cu puțin timp înainte de izbucnirea Primului Război Mondial, perioada 1889 – 1914 putând fi pe drept numită „anii de aur” ai adventismului european.

Pasionat de „câștigarea de suflete” și cu o dorință înfocată de a-și însuși chemarea divină de a „merge în toată lumea” și de a „face ucenici”, odată cu convertirea sa, Ludwig Conradi și-a dedicat întreaga viață predicării Evangheliei, botezării credincioșilor sinceri și organizării acestora în grupe și bisericii, fiind printre puținele lucruri cărora le-a rămas fidel până la sfârșitul vieții, indiferent de confesiunea din care a făcut parte. Ca parte a managementului său organizațional, Conradi a întreprins ample călătorii misionare, adunând mii de kilometri parcurși cu vaporul, cu trenul sau pur și simplu cu calul și căruța, străbătând lumea cu mari eforturi și stres personal, uneori cu riscul propriei vieți, pentru a face ca

adventismul să avanseze. El a fost mereu sigur că „Dumnezeu întotdeauna are o cale”.

Tot ca parte a managementului său organizațional trebuie adăugat faptul că a creat factori instituționali, care au condus către o biserică misionară puternică, capabilă să se adapteze ușor provocărilor vremii și să aibă succes în plantarea de noi biserici în orice circumstanță sau context. Conradi a creat structuri administrative mai mici, subdivizând constant structura bisericii, pentru a asigura o autonomie mai mare și pentru a ajuta bisericile locale să-și îndeplinească mai ușor scopurile misionare.

Perspectiva sa organizațională poate fi foarte bine surprinsă analizând un „experiment” unic în istoria Bisericii Adventiste mondiale, cunoscut sub numele de Conferința Generală Europeană, al cărei protagonist a fost. Ca președinte al acestui for superior european, el s-a văzut într-un parteneriat cu unitatea administrativă americană, simțindu-se constant motivat de superioritatea ei numerică și financiară. Astfel, până la desființarea Conferinței Generale Europene, Conradi s-a angajat într-o competiție acerbă cu Conferința

Generală americană atât în ceea ce privește finanțele, cât și numărul de membri, luându-și libertăți totale decizionale și de acțiune. Atunci când a părăsit biserica, a lăsat structuri organizaționale care surprind foarte bine geniul său organizatoric.

De asemenea, Conradi a fost considerat „expertul financiar” al comunității adventiste al vremii sale, politicile sale financiare influențându-i în mod direct succesele misionare. Geniul său în acest domeniu poate fi surprins din rapoartele prin care își informa cititorii cu privire la mutările pe care le plănuia, cu scopul de a trezi zelul misionar și de a-i avea de partea sa. Dincolo de informare, el a desfășurat ample campanii de strângere de fonduri, încercând mereu să găsească noi metode pentru a strânge fonduri suplimentare pentru misiune. Conradi a fost, de asemenea, un adept al transparenței financiare și a construit politici solide de auditare.

Paradigma misionară „conradiană” a fost implementată cu succes și în spațiul carpato-danubiano-pontic printr-o abordare specifică lui, urmând aceleași intenții, planuri și metode de lucru

testate cu succes în Germania și în alte zone din Europa. Doar cu o astfel de strategie bine pusă la punct a putut fi implantat adventismul în această zonă și doar astfel a putut supraviețui tăvălugului ortodox hotărât să distrugă din fașă orice curent religios nou și străin.

Ludwig Conradi a realizat în această zonă a Europei un impresionant efort misionar, mai întâi singur, ulterior alături de colaboratorii săi străini, deschizând două noi căi de acces pentru Biserica Adventistă către Estul Europei, prin poarta Transilvaniei și, începând cu Dobrogea, și prin Regatul României. Acești parteneri ai lui Conradi au fost oameni devotați, cu temere de Dumnezeu și dragoste de oameni, care au preluat de la el energia, spiritul misionar, simțul datoriei și principiul elitist că posedă „adevărul prezent” care trebuie transmis întregii lumi. Aceștia au fost oameni credincioși, talentați și foarte valoroși, dispuși să-și asume riscuri și să sacrifice totul pentru înaintarea „cauzei”. La fel ca în Europa, fără sprijinul lor, probabil că și în spațiul românesc adventismul ar fi murit înainte de a se naște.

Demersul său misionar prin care a rămas consecvent strategiei sale de a-i căuta mai întâi pe vorbitorii de limbă germană, a făcut ca prima generație de pastori adventiști autohtoni să fie în exclusivitate de origine germană, particularitățile lor lingvistice, juridice și culturale determinându-i să fie mai receptivi la mesajul adventist. Ulterior, prin ei, adventismul și-a croit drum către sufletul românilor și maghiarilor, din rândul cărora s-au ridicat ulterior primi pastori români autohtoni, școliți și pregătiți să devină misionari și pastori în școlile misionare adventiste din Europa, în special la cea din Friedensau.

Prin intermediul acestei echipe de slujitori ai lui Dumnezeu al căror mentor fusese, Conradi și-a exercitat leadership-ul său puternic și a urmat cu rigurozitate aceleași strategii sistematice de creștere a bisericii. Aplicând aceleași politici sănătoase instituționale și economice și un management riguros, a fost dezvoltată și în spațiul românesc o bază materială puternică, care a asigurat confortul lucrării misionare ulterioare.

Astfel, a fost organizată Uniunea Comunităților Evanghelice a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România, respectiv Societatea „Cuvântul Evangheliei”, oferindu-se astfel cadrul eclesiastic și juridic pentru dezvoltarea instituțională. Ulterior, rând pe rând, au fost înființate la București o Casă de editură și o tipografie, Editura din Hamburg oferindu-și sprijinul atât prin trimiterea de resurse umane, cât și oferirea de echipamente. De asemenea, mai întâi la Focșani, ulterior la Dicosânmartin și Stupini, a fost înființată o Școală misionară pentru instruirea tinerilor români. Totodată, deși s-au făcut demersuri serioase pentru înființarea unui sanatoriu în România, proiectul a fost abandonat din diverse motive ce pot fi doar deduse.

Mai ales după realizarea „Marii Uniri” și după organizarea Uniunii Române, a fost dezvoltat și în România același program misionar „conradian”, scrupulos, în patru etape distincte, dar puternic interconectate, prin care liderii și laicii adventiști puteau obține instruire în domeniul misionar, puteau interacționa cu non-adventiștii prin intermediul publicațiilor sau la nivel personal, pentru a le trezi

interesul pentru Scriptură și pentru doctrina adventistă, puteau oferi studii biblice individuale sau de grup celor interesați și puteau prezenta serii de conferințe publice, cu teme biblice, pentru atragerea simpatizanților bisericii la comunitatea adventistă.

Cu această perspectivă misionară, în 1930, România s-a situat pe locul cinci la nivel mondial în ceea ce privește numărul de membri, fiind devansată doar de Statele Unite ale Americii, Germania, U.R.S.S. și Insulele Filipine, românii acceptând adevărul mai repede decât puteau pastorii să-i instruiască și să-i boteze. Doi ani mai târziu, în anul în care Ludwig Conradi a părăsit Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, Uniunea Română, care cuprindea șase Conferințe, avea 13.042 de membri, organizați în 449 de biserici, creștere realizată în condiții de opoziție acerbă și persecuții crunte. Toată această dezvoltare a resursei umane și a bazei materiale a plasat România între țările care își permiteau să pregătească și să trimită misionari în câmpuri externe.

Prin urmare, plecând de la realitățile descoperite în urma cercetării doctorale și pe care le-am prezentat

anterior, pot afirma cu bucurie faptul că atât ipoteza de lucru generală, cât și ipotezele secundare au fost verificate cu succes. În acest context, pot face următoarele afirmații: Ludwig Richard Conradi a avut un rol determinant în transplantarea cu succes și în dezvoltarea adventismului european și românesc. De asemenea, complexitatea personalității sale, leadership-ul, managementul organizațional și financiar, teologia, dar mai ales strategia sa misionară au fost determinante pentru consolidarea și dezvoltarea Bisericii Adventiste europene. Totodată, modelul german de organizare și funcționare a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea a servit drept model și pentru alte țări, inclusiv pentru România. În al treilea rând, teologia sa și modul său de raportare la liderii bisericii americane, respectiv la Ellen White, au generat, pe de o parte, un adventism european diferit de cel american și puternic aflat sub influența sa, iar pe de altă parte au reprezentat cauze care au condus la scindarea Bisericii Adventiste europene și la despărțirea sa de biserică. Nu în ultimul rând, aceeași paradigmă misionară „conradiană”, testată și aplicată în Germania și în diferite țări din

Europa Centrală și de Est, a fost implementată cu succes și în spațiul românesc.

Bibliografie selectivă:

Periodice

Christiansen, J.. „Ship Mission in Hamburg.” *The Missionary Magazine* 13, nr. 2 (Februarie 1901): 71 – 72.

Clement, Lora E.. „Preparing for the General Conference: Early Scenes and Arrivals.” *Review and Herald*, vol. 103, nr. 21, 27 mai 1926.

Conradi, L. R.. „A Blessed Trip.” *Review and Herald*, vol. 70, nr. 15, 11 aprilie 1893.

Conradi, L. R.. „A New 'Herald' at Sea.” *The Missionary Magazine*, vol. 11, nr. 4, aprilie 1899.

Conradi, L. R.. „A New and Needy Field.” *Review and Herald*, vol. 81, nr. 2, 14 ianuarie 1904.

Conradi, L. R.. „A New Conference in Europe.” *Review and Herald*, vol. 81, nr. 28, 14 iulie 1904.

Conradi, L. R.. „A Visit to Austria.” *Review and Herald*, vol. 67, nr. 25, 24 iunie 1890.

- Conradi, L. R.. „A Visit to Austria.” *Review and Herald*, vol. 67, nr. 26, 1 iulie 1890.
- Conradi, L. R.. „A Visit to Constantinople.” *Review and Herald*, vol. 92, nr. 8, 11 februarie 1915.
- Conradi, L. R.. „A Visit to Rumania.” *Review and Herald*, vol. 69, nr. 2, 12 ianuarie 1892.
- Conradi, L. R.. „A Visit to Rumania.” *Review and Herald*, vol. 71, nr. 20, 15 mai 1894.
- Conradi, L. R.. „Along the Danube.” *Review and Herald*, vol. 75, nr. 22, 31 mai 1898.
- Conradi, L. R.. „Beginnings of Our Work in Europe.” *Review and Herald (Fiftieth Anniversary Missions Number)*, vol. 101, nr. 38, 18 septembrie 1924.
- Conradi, L. R.. „Christus und Sein Schriftwort, das A und O der Reformation.” *Herold der Wahrheit*, vol. 45, nr. 4, februarie 1928.
- Conradi, L. R.. „Der Urgrund jedes Lichtes, aller Wahrheit und jeder Reformation.” *Herold der Wahrheit*, vol. 27, nr. 2, 17 ianuarie 1910.
- Conradi, L. R.. „Der Werk unseres Verlagshauses.” *Zions-Wächter*, vol. 12, nr. 4, 19 februarie 1906.
- Conradi, L. R.. „Die Erweiterung unserer Hamburger Anstalten.” *Zion-Wächter*, vol. 20, nr. 10, 18 mai 1914.

- Conradi, L. R.. „Die Hoffnung der Auferstehung zum Leben.“ *Herold der Wahrheit*, vol. 48, nr. 4, februarie 1931.
- Conradi, L. R.. „Die Nationalspende für die christlichen Missionen.“ *Zions-Wächter*, vol. 19, nr. 22, 17 noiembrie 1913.
- Conradi, L. R.. „Divine Providences in the European Division.“ *Review and Herald*, vol. 99, nr. 22, 25 mai 1922.
- Conradi, L. R.. „Doings of European General Conference.“ *Review and Herald*, vol. 4, nr. 3, trim. III 1901.
- Conradi, L. R.. „Educational Work in the German Union Conference.“ *Review and Herald*, vol. 79, nr. 33, 19 august 1902.
- Conradi, L. R.. „Ein besseres Testament und Umt kraft der Verheißungen.“ *Herold der Wahrheit*, martie 1928.
- Conradi, L. R.. „Entering Russia.“ *Review and Herald*, vol. 63, nr. 31, 3 august 1886.
- Conradi, L. R.. „Experiences in Europe: Opening German East Africa.“ *The General Conference Bulletin*, vol. 5, nr. 8, 8 aprilie 1903.

- Conradi, L. R.. „Experiences in Europe: Opening German East Africa.” *The General Conference Bulletin*, vol. 5, nr. 9, 9 aprilie 1903.
- Conradi, L. R.. „Foreign Literature and the Best Agencies for Its Publication and Sale.” *The General Conference Bulletin*, vol. 4, nr. 1, 2 aprilie 1901.
- Conradi, L. R.. „Fortschritt des Werkes.” *Zions-Wächter*, octombrie 1897.
- Conradi, L. R.. „From West to East.” *Review and Herald*, vol. 66, nr. 24, 11 iunie 1889.
- Conradi, L. R.. „General European Conference – Historical Sketch.” *Review and Herald*, vol. 82, nr. 20, 18 mai 1905.
- Conradi, L. R.. „The Work of the Hamburg Secretaries.” *Review and Herald*, vol. 68, nr. 40, 13 octombrie 1891.
- Conradi, L. R.. „Um dieser Zeit willen.” *Zion-Wächter*, vol. 20, nr. 18, 21 septembrie 1914.
- Conradi, L. R.. „Unirea.” *Curierul Misionar*, anul 8, nr. 2, 1928, Bibliotecă personală Ciprian Bunghez.
- Conradi, L. R.. „Vierteljahrsversammlungen.” *Zions-Wächter*, vol. 4, februarie 1896.
- Conradi, L. R.. „Zu allem guten Werk bereit.” *Zion-Wächter*, vol. 24, nr. 23, 2 decembrie 1918.

- Conradi, L.R.. „The Hamburg Mission.” *Review and Herald*, vol. 68, nr. 50, 22 decembrie 1891.
- Conradi, Ludwig. *Herold der Wahrheit*, vol. 12, nr. 18, 15 octombrie 1890.
- Conradi, R.. „Pennsylvania.” *Review and Herald*, vol. 61, nr. 40, 7 octombrie 1884.
- Conradi, R.. „The Work Among the Germans.” *Review and Herald*, vol. 62, nr. 36, 8 septembrie 1885.
- Conradi. „Eröffnungsfeier des neuen Schulkurses in Friedensau.“ *Zionswächter*, vol. 26, nr. 3, 4 martie 1920.
- Copiz, Pietro E.. „J. N. Andrews, Prince of Scholars.” *Adventist Heritage* 9 (Primăvara 1984): 57 – 64.
- Corliss, John O.. „The Experiences of Former Days – No. 8. The Call of Other Pioneer Workers in the Message.” *Review and Herald*, vol. 81, nr. 37, 15 septembrie 1904.
- Curierul Adventist*, anul 70, nr. 8, 1993.
- Curierul Misionar*, anul 1, nr. 1, 1914.
- Curierul Misionar*, anul 1, nr. 1, martie 1914.
- Curierul Misionar*, anul 7, nr. 12, 1927.
- 1875.

- Fitch, C. „Come Out of Her, My People!: A Sermon.”
Midnight Cry, vol. 5, nr. 5, 21 septembrie 1843.
- Florescu, C. „Raport asupra adunării slujbașilor din județul Teleorman.” *Curierul Misionar*, anul 9, nr. 7, 1929.
- Frauchiger, E. E. „Aus dem klensten Lande der Reformation: Die Adventbotschaft in der Schweiz.” *Adventecho*, iulie 1930.
- Frauchiger, E. E. *Der Adventbote*, vol. 37, nr. 15, 1 august 1931.
- Galaction, Gala. „Ziua Domnului.” *Curentul*, anul 3, nr. 937, 1 septembrie 1930.
- Galaction, Gala. „Ziua Domnului.” *Curentul*, anul 3, nr. 944, 8 septembrie 1930.
- Gazeta Transilvaniei*, anul 73, nr. 281, 22 decembrie 1910.
- Hackman, E. F. „The Message Makes Progress in Rumania.” *Review and Herald*, vol. 106, nr. 36, 5 septembrie 1929.
- Hackmann, E. F. „Are We Evangelizing the Homeland?” *Review and Herald*, vol. 107, nr. 17, 24 aprilie 1930.
- Hall, H. H. „Missions Press Advance in Europe.” *Review and Herald*, vol. 101, nr. 44, 30 octombrie 1924.

- Hartlapp, Johannes. „Held oder Häretiker? – Über den Menschen Ludwig Richard Conradi.” *Adventisten Heute*, nr. 4 (aprilie 2016): 8 – 11.
- Haskell, S. N.. „From Europe.” *Review and Herald*, vol. 59, nr. 31, 1 august 1882.
- Haskell, S. N.. „Omens for Good.” *Review and Herald*, vol. 60, nr. 1, 2 ianuarie 1883.
- Haskell, S. N.. „What is Wanted in Europe.” *Review and Herald*, vol. 59, nr. 29, 18 iulie 1882.
- Haskell, Stephen N.. „The European Mission.” *Review and Herald*, vol. 59, nr. 35, 29 august 1882.
- Heinz, D.. „Die Anfänge der Adventbotschaft unter den Deutschen in Nordamerika.” *Adventecho* 79, nr. 20 (15 octombrie 1980): 11 – 12.
- Heinz, Daniel. „Patriarch of European Adventism – Ludwig Richard Conradi.” *Adventist Heritage* 12, nr. 1 (1 ianuarie 1987): 17 – 24.
- Huenergardt, J. F.. „Early Sabbath Witnesses in Hungary and the Balkans.” *Review and Herald*, vol. 112, nr. 47, 21 noiembrie 1935.
- Huenergardt, J. F.. „Jugoslavian Union Conference.” *Review and Herald*, vol. 108, nr. 25, 18 iunie 1931.

- Huenergardt, J. F.. „Misszió tapasztalatok Magyarországbán a háború előtt és alatt.” *Idők Jelei*, 1919.
- Huenergardt, J. F.. „Wie das Werk in Ungarn seinen Anfang nahm.” *Zions-Wächter*, 21 octombrie 1918.
- Hunerergardt, J. F.. „Our Young People's Work in Other Lands – No. 1 – Danube Union.” *Review and Herald*, vol. 90, nr. 47, 20 noiembrie 1913.
- Ising, W. K.. „European Field.” *Review and Herald*, vol. 99, nr. 25, 5 iunie 1922 – Extra.
- Ising, W. K.. „Open Doors in Hungary.” *Review and Herald*, vol. 99, nr. 28, 15 iunie 1922 – General Conference Special, nr. 8.
- Madsen, Otto. „Schiffsmission in Hamburg.” *Zions-Wächter*, vol. 3, mai 1897.
- Manchen, M.. „The Triumph of the Third Angel's Message.” *Review and Herald*, vol. 114, nr. 20, 20 mai 1937.
- Mayer-Baertschi, Herman. „In Transylvania, Europe.” *Review and Herald*, vol. 98, nr. 37, 15 septembrie 1921.
- McGeachy, J.. „The Passing of an Old Pioneer.” *The Sabbath Observer* 6, nr. 1, (1940): 1 – 2.

- Meyer-Bärtshy, Herman. „Das Adventmissionswerk in Ungarn und Rumänien.” *Adventecho*, octombrie 1937.
- Paulini, P. P.. „The Advent Message in Rumania.” *Review and Herald*, vol. 99, nr. 28, 15 iunie 1922 – General Conference Special, nr. 8.
- Paulini, P. R.. „Un cuvânt înainte pentru toți membrii români ai Conferinței Generale a Adventiștilor de Ziua-Șaptea.” *Curierul Misionar*, anul 1, nr. 1, 1914.
- Perva, George. „Printre adventiști.” *Biserica și Școala*, anul 53, nr. 27, 20 iunie 1929.
- Raft, J. C.. „Annual Meetings in Rumania.” *Review and Herald*, vol. 109, nr. 3, 21 ianuarie 1932.
- Randolph, Corliss Fitz. „Rev. Louis Richard Conradi, D. D. – A Biographical Sketch.” *Supliment la Sabbath Recorder* 128, nr. 10 (4 martie 1940): 5 – 12.
- Rasmussen, Carls. „The Hamburg Ship Mission Work.” *Review and Herald*, vol. 69, nr. 26, 28 iunie 1892.
- Rasmussen, Steen. „Conquests in Jugoslavia and Rumania.” *Review and Herald*, vol. 109, nr. 44, 3 noiembrie 1932.

- Rasmussen, Steen. „Progressive Rumania.” *Review and Herald*, vol. 107, nr. 63, 25 decembrie 1930.
- The General Conference Bulletin*, vol. 6, nr. 2, 16 mai 1909.
- The General Conference Bulletin*, vol. 7, nr. 2, 18 mai 1913
- The General Conference Bulletin*, vol. 7, nr. 5, 21 mai 1913.
- The Record*, vol. 54, nr. 9891, 25 ianuarie 1935.
- The Sabbath Observer*, vol. 5, nr. 8, 1934.
- Thomas, Alfred. „The Work in Bulgaria.” *Review and Herald*, vol. 110, nr. 7, 16 februarie 1933.
- Thompson, Marie. „Eine Erfahrung aus Hamburg.” *Zions-Wächter*, vol. 18, nr. 5, 4 martie 1912.
- Town, N. Z.. „Good News from Rumania.” *Review and Herald*, vol. 99, nr. 15, 13 aprilie 1922.
- Underwood, R. A.. „He Was an American. What Saved a Minister of the Gospel from the Horror of a Siberian Prison.” *Review and Herald*, vol. 63, nr. 43, 2 noiembrie 1886.
- van Rijn, H. G.. „De christen en de oorlog.” *Advent*, noiembrie 1982.

Voigt, Karl. *Zions-Wächter*, vol. 14, nr. 1, 6 ianuarie 1908.

von Fintel, C.. „Von der Schiffs-Mission.” *Zions-Wächter*, vol. 11, nr. 8, 17 aprilie 1905.

White, James. „Adelia P. Van Horn.” *Review and Herald*, vol. 40, nr. 22, 12 noiembrie 1872.

White, James. „An Appeal to the General Conference Committee in Behalf of New England.” *Review and Herald*, vol. 22, nr. 19, 6 octombrie 1863.

White, James. „European Mission.” *Review and Herald*, vol. 35, nr. 2, 4 ianuarie 1870.

White, James. „European Mission.” *Review and Herald*, vol. 36, nr. 4, 12 iulie 1870.

Corespondență

Corespondență electronică purtată cu dr. Gerhard Padderatz, 26 aprilie 2023, arhivă personală Ciprian Corneliu Ciurea.

Corespondență electronică purtată cu Rev. Nicholas J. Kersten, 31 august 2022, arhivă personală Ciprian Corneliu Ciurea.

Scrisoare, Arthur G. Daniells către Ludwig R. Conradi, 5 iunie 1907, Record Group 11, Scrisoare de ieșire 41, GCA.

- Scrisoare, Ellen White către Ludwig R. Conradi, 30 august 1886, WE.
- Scrisoare, Heinrich Franz Schuberth către Ludwig Richard Conradi, 10 iunie 1931, AAE, „Conradi“.
- Scrisoare, Heinrich J. Löbsack către Ludwig Richard Conradi, 13 ianuarie 1933, AAE, „Conradi“.
- Scrisoare, Henry P. Holser către Foreign Board Mission, 31 martie 1891, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către „Dear Brethern”, 24 decembrie 1902, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către A. O. Tait, 7 februarie 1928.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells, 12 februarie 1904, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells, 14 martie 1913, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells, 16 august 1903, Record Group 21 1903-C, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells, 17 august 1906, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells, 2 august 1903, GCA.

- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells,
25 ianuarie 1910, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells,
26 martie 1909, Record Group 11 1909-C,
GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells,
27 februarie 1911, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells,
4 decembrie 1903, Record Group 21 1903-C,
GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Arthur G. Daniells,
8 august 1901.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 1
aprilie 1902, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 11
februarie 1898, WE
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 16
august 1891, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 26
octombrie 1900, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 28
aprilie 1902, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 28
august 1902, WE.

- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 30 ianuarie 1902, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ellen G. White, 6 octombrie 1897, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Foreign Mission Board, 8 noiembrie 1907, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către General Conference Committee, 19 ianuarie 1908, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către General Conference Committee, 19 ianuarie 1908, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ole A. Olsen, 14 aprilie 1892, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ole A. Olsen, 19 ianuarie 1892, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Ole A. Olsen, 24 ianuarie 1892, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către Palmer, 1 martie 1906, WE.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către William A. Sicer, 25 mai 1908, Record Group 21 1908-C, GCA.
- Scrisoare, Ludwig R. Conradi către William A. Spicer, 11 februarie 1914, Record Group 21 1914-C, GCA.

Scrisoare, Ludwig R. Conradi către William A. Spicer,
2 februarie 1910, GCA.

Scrisoare, Ludwig R. Conradi către William A. Spicer,
21 iulie 1903, Record Group 21 1903-C, GCA.

*Protokoll der Verhandlung mit der Gegenbewegung
vom 21 bis 23 Juli 1920 in Friedensau.*
Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft,
1920.

*Publikationsliste der ITG, Gerichtsakte des
Bezirkusasschusses zu Düsseldorf, 30 iunie
1905, WE, în Padderatz, Gerhard. Conradi und
Hamburg. Die Anfänge der Deutschen
Adventgemeinde (1889 – 1914) Unter
Besonderer Berücksichtigung der
Organisatorischen, Finanziellen und Sozialen
Aspekte.* Hamburg: Druckladen GmbH, 1978.

Report of a Meeting With the Opposition Movement.
Friedensau, 21 – 23 iulie 1920.

Satement on Conradi Hearing, 13 – 16 ocombrie 1931,
DF 96, WE.

Interviuri

Interviu realizat cu dr. Daniel Heinz, 26 octombrie
2022, Friedensau, Germania.

Interviu realizat de Daniel Heinz cu Hans Heinz, 23 decembrie 1981, Bogenhofen, în Heinz, Daniel. *Ludwig Richard Conradi – Missionar, Evangelist und Organisator der Siebenten-Tags-Adventisten in Europa*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998, vol. 2, ed. III, seria Adventistica.

Interviu realizat de Gerhardt Padderatz cu Charlotte Müller, 20 septembrie 1975, Hamburg, în Padderatz, Gerhard. *Conradi und Hamburg. Die Anfänge der Deutschen Adventgemeinde (1889 – 1914) Unter Besonderer Berücksichtigung der Organisatorischen, Finanziellen und Sozialen Aspekte*. Hamburg: Druckladen GmbH, 1978.

Interviu realizat de Günter Gehann cu Katharina Neumann, E. Gassmann, Hermine Dengel și Juliane Păcurar, 1986, Freiburg și Karlsruhe, în Gehann, Günter. *Întreita Solie în Austro-Ungaria și România 1869 – 1938*. Tradusă de Simina Mureșan și Ada Badea. Cernica: Graphé, 2007.

Interviu realizat de Lucian Cristescu cu Popa Dumitru, februarie 2005, București, în Cristescu, Lucian. „Istoria Institutului Teologic Adventist din România.” Teză de Licență, Institutul Teologic Adventist, Cernica, 2005.

Interviu realizat de Tihomir Kukolja cu dr. W. H. Lesovsky, 28 noiembrie 1974, în Kukolja,

Tihomir. „Ludwig Richard Conradi, a short biography with the emphasis on his life as a Pioneer of European Adventism and His Gradual Departure from the Adventist Church”. Term Paper, Newbold College, 1989.

Teze publicate

Balharrie, Gordon. „A Study of the Contribution Made to the Seventh-day Adventist Movement by John Nevins Andrews.” M. A. Thesis, Seventh-day Adventist Theological Seminary, 1949.

Bean, Raymond Joseph. „The Influence of William Miller in the History of American Christianity.” Th.D. Diss, Boston University, 1949.

Bushko, Andrew Alan. „Religious Revivals at American Colleges: 1783 – 1860; An Exploratory Study.” PhD. Thesis, Columbia University, 1974.

Haddock, R.. „History of the Doctrine of the Sanctuary in the Advent Movement, 1800 – 1905.” B.D. Thesis, Andrews University, 1970.

Heinz, Daniel. „Church, Sect, and Government Control, a History of Seventh-Day Adventists in Austria, 1890 – 1975.” PhD. Diss., Andrews University, 1991.

Martinborough, Gordon O. „The Beginnings of a Theology of the Sabbath Among American Sabbatarian Adventists, 1842 – 1850.” M.A. Thesis, Loma Linda University, 1976.

Teze nepublicate

Bozarth, Donald Curtiss. „An Investigation of the Development of the Concept of Seventh-day Adventist Mission, 1848 – 1874.” M.A. Thesis, Andrews University, 1956.

Cristescu, Lucian. „Istoria Institutului Teologic Adventist din România.” Teză de Licență, Institutul Teologic Adventist, Cernica, 2005.

Neagu, Daniel Adrian. „Istoria Bisericii Adventiste din România și impactul ei asupra societății românești 1870 – 1932.” Teză de Doctorat, Universitatea din București, 2013.

Patt, Jacob M. „The History of the Advent Movement in Germany.” Diss., Stanford University, California, 1958.

Pârcălab, Ioan. „Eseu de istorie adventă, partea de Sud a județului Mureș.” Teză de Licență, Universitatea Babeș-Bolyai – Facultatea de Teologie Reformată, 1997.

Cărți

Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2002.

„Chronik.” În *Adventhoffnung für Deutschland. Die Mission der Siebenten-Tags-Adventisten von Conradi bis heute*, Daniel Heinz și Werner E. Lange (eds.), 289 – 292. Lüneburg: Advent-Verlag, 2014.

„L. R. Conradi – Lover of Thruth or Apostate?.” *The Gathering Call* (noiembrie-decembrie 1964): 3 – 8. PP 1987.11, „A-file Conradi”, Wegweiser Research and Information Service, Bo-Bo Valey, Australia.

Ahlstrom, Sydney E.. *A Religious History of the American People.* New Haven: Yale University Press, 1972.

Balders, Günter. „Kurze Geschichte der deutschen Baptisten.” În *Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe. 150 Jahre Baptistengemeinden in Deutschland (1834 – 1984)*, Günter Balders (ed.), 17 – 168. Wuppertal/Kassel: Onken-Verlag, 1985.

Baumgartner, Erich W.. „Charisma and Contextualization: Leadership Lesson form the Emerging Adventist Church in Central Europe, 1864 – 1914.” În *Parochialism, Pluralism, and*

Contextualization. Challenges to Adventist Mission in Europe (19th – 21st Centuries), David J. B. Trim și Daniel Heinz (eds.), vol. 9, 63 – 81. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010, seria Adventistica.

Baumgartner, Erich W.. „Mission in Europe.” În *Re-visioning Adventist Mission in Europe*, Erich W. Baumgartner (ed.), 38 – 48. Berrien Springs, Michigan: Andrews University Press, 1998.

Blake, John B.. „Health Reform.” În *The Rise of Adventism*, Edwin S. Gaustad (ed.), 30 – 49. New York: Harper and Row, 1974.

Botoșăneanu, Grigore Leu. *Confesiuni și secte*. București: Tipografia Cărilor Bisericești, 1929.

Brauer, Jerald C.. *Protestantism in America*. London: SCM Press, 1965.

Cojea, V. D.. *Adventismul sub comunism*. Cernica: Editura CARD, 2003.

Cojea, V. D.. *Cărări vechi și noi*. Editura CARD, 1999.

Cojea, V. D.. *Lumini și umbre. Pagini de istorie adventistă*. București: Editura CARD, 2001.

Cojea, Vasile Dragu. *Vechi cărări advente*. Editura CARD, 1998.

Conradi, L. R.. *Daniel und Offenbarung*. Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1905.

- Conradi, L. R.. *Das Geheimnis enthüllt oder die sieben Siegel gebrochen*. 1911.
- Conradi, L. R.. *Das Goldene Zeitalter*. Hamburg: Advent-Verlag, 1923.
- Conradi, L. R.. *Der Sabbat der Bibel und der Sonntag der Überlieferung*. Hamburg: International Traktatgesellschaft, 1919.
- Conradi, L. R.. *Der Seher von Patmos – Eine Betrachtung über das letzte Buch der Bibel*. Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1907.
- Conradi, L. R.. *Freud und Leid*. Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1919.
- Conradi, L. R.. *Herkunft und Folgen der Sonntagsgesetze*. Hamburg: 1933.
- Conradi, L. R.. *Ist Frau E. G. White die Prophetin der Endgemeinde?*. Hamburg, f.a..
- Conradi, L. R.. *Kein Falsch in ihrem Munde*. Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1920.
- Conradi, L. R.. *Prophetischer Ausblick auf Zeit und Ewigkeit*. Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1918.
- Conradi, L. R.. *Seventh Day Baptists and Seventh Day Adventists – How They Differ*. Plainfield, New Jersey: American Sabbath Tract Society, 1934.

Conradi, L. R.. *Seventh-day Baptists and Seventh-day Adventists. How They Differ.* Plainfield: American Tract Society, 1934.

Conradi, L. R.. *Weissagung und Weltgeschichte.* Hamburg: 1919.

Conradi, Ludwig R.. *Das Ende der Türkei? Das Ende unserer Weltzeit?.* Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1912.

Conradi, Ludwig R.. *Die Weissagung Daniels oder die Weltgeschichte im Lichte der Bibel.* Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1905.

Conradi, Ludwig R.. *The Founders of the Seventh-day Adventist Denomination.* Plainfield, New Jersey: American Sabbath Tract Society, 1939.

Conradi, Ludwig Richard. *Das ewige, lautere Evangelium Jesu Christi.* f.l.: f.a..

Conradi, Ludwig Richard. *The Impelling Force of Prophetic Truth.* London: Thynne and Daily Prayer, 1935.

Conradi, Ludwig Richard. *Vertrauen in Gottes Reichssache.* Hamburg: Internationale Traktatgesellschaft, 1914.

Conradi, Ludwig Richard.. *Höret meine Rechtfertigung!.* Hamburg: Eingenverlag, 1934.

Conradi. *Reminiscences.* Seventh Day Baptist Society.

Couperus, Molleurus. „The Bible Conference of 1919.”
Spectrum 10, nr. 1 (1979): 23 – 57.

Damsteegt, Gerard P.. *Foundation of the Seventh-day-Adventist Message and Mission*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1977.

Delafield, D. A.. *Ellen G. White in Europe 1885 – 1887*. Washington, D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1975.

Doss, Gorden R.. *Introduction to Adventist Mission*. Barrien Springs, Michigan: Department of World Mission Seventh-day Adventist Theological Seminary Andrews University, 2018.

Editura Viață și Sănătate – 25 de ani de activitate – volum aniversar. Pantelimon: Viață și Sănătate, 2019.

Ellen G. White and Europe – Symposiun Papers 1987. Bracknell, England: Newbold College – Ellen G. White Research Centre, 1987.

Fortin, Denis & Moon, Jerry (eds.). „Conradi, Louis (Ludwig) Richard.” În *The Ellen G. White Encyclopedia*, Ellen G. White Estate, Inc., 2014.

Froom, LeRoy E.. *Prophetic Faith of Our Fathers*. Vol. 2, 3 și 4. Washington, D. C.: Review and Herald, 1945 – 1953.

Froom, LeRoy Edwin. *Movement of Destiny*. Washington, D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1971.

Gehann, Günter. *Întreita Solie în Austro-Ungaria și România 1869 – 1938*. Tradusă de Simina Mureșan și Ada Badea. Cernica: Graphé, 2007.

Gehann, Günther. *Predicând Evanghelia*. București: Eitura CARD.

General Conference Committee Minutes. 28 aprilie 1912.

General Conference Statistical Report. 1960.

Haloviak, Bert. *In the Shadow of the „Daily”: Background and Aftermath of the 1919 Bible and History Teachers' Conference*. Washington, D. C.: Office of Archives and Statistics General Conference of Seventh-day Adventists, 1979.

Haloviak, Bert. *Pioneers, Pantheists, and Progressives: A. F. Ballenger and Divergent Paths to the Sanctuary*. Washington, D. C.: Office of Archives Statistics General Conference of Seventh-day Adventists, 1980.

- Hartkop, Heinrich. *Gedenkschrift über die Entstehung und Entwicklung der Internationalen Traktatgesellschaft in Hamburg*. Hamburg: 1912.
- Hartlapp, Johannes. „Ludwig Richard Conradi’s Understanding of Luther’s Reformation.” În *Perceptions of the Protestant Reformation in Seventh-day Adventism*, Rolf J. Pöhler (ed.), vol. 1, 263 – 287. Norderstedt, Germany: BoD, 2018.
- Heinz, Daniel. „Exklusivität und Kontextualisierung: Geschichte und Selbstverständnis der Siebenten-Tags-Adventisten in Deutschland.” *Spes christiana* 12 (2001): 121 – 139.
- Heinz, Daniel. „Origin and Growth of the Adventists in Russia: A Historical Survey.” *Journal of the American Historical Society of Germans from Russia* 10, nr. 4 (Iarna 1987): 39 – 43.
- Heinz, Daniel. „The Development of Seventh-day Adventist Missionary Dynamic in Europe: Assessing the Contributions of Michael B. Czechowski, John N. Andrews, and Ludwig R. Conradi.” În *Parochialism, Pluralism, and Contextualization. Challenges to Adventist Mission in Europe (19th – 21st Centuries)*, David J. B. Trim și Daniel Heinz (eds.), vol. 9, 51 – 61. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010, seria Adventistica.

Heinz, Daniel. „Tu Buße, Deutschland, in der Gnadenzeit.” În *Adventhoffnung für Deutschland. Die Mission der Siebenten-Tags-Adventisten von Conradi bis heute*, Daniel Heinz și Werner E. Lange (eds.), 7 – 10. Lüneburg: Advent-Verlag, 2014.

Heinz, Daniel. *Ludwig Richard Conradi – Missionar, Evangelist und Organisator der Siebenten-Tags-Adventisten in Europa*. Vol. 2, ed. III. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998, seria Adventistica.

Historical Sketches of Foreign Missions of the Seventh-day Adventists. With Reports of the European Missionary Council of 1883, 1884, and 1885, and a Narrative by Mrs. E. G. White of her Visit and Labors in These Missions. Basle, Switzerland: Imprimerie Polyglotte, 1886.

Knight, George R.. „Joseph Bates: Originator of Seventh-day Adventist Mission Theory.” În *A Man With a Vision: Mission*, Rudi Maier (ed.), 3 – 10. Berrien Springs, Michigan: LithoTech Andrews University, 2005.

Kramer, Helmut H.. *Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea – Mișcarea de Reformă*. Trad. Șerban Florian. Pantelimon: Editura Viață și Sănătate, 2013.

Meeting of the General Conference Committee. 29 martie 1897, GCA.

- Meinhold, Peter. *Ökumenische Kirchenkunde*. Stuttgart: Kreuz-Verlag, 1962.
- Minutes of General Conference Committee*. 16 mai 1907, GCA.
- Minutes of General Conference Committee*. 22 martie 1892, GCA.
- Minutes of the Meeting of the Foreign Mission Board*. 17 octombrie 1891, GCA.
- Minutes of the Meeting of the Foreign Mission Board*. 31 martie 1891, GCA.
- Minutes of the Meeting of the General Conference Committee*. 21 martie 1889, GCA.
- Minutes of the Meetings General Conference Committee*. 20 – 27 octombrie 1931, Omaha Nebraska, GCA.
- Modoran, Gheorghe. „Începutul Mișcării Adventiste de Ziua a Șaptea pe plan mondial și în România.” *TheoRema* 3, nr. 1 (2008): 175 – 217.
- Oosterwal, Gottfried. *Mission Possible*. Nashville, TN: Southern Publishing Association, 1972.
- Padderatz, Gerhard. *Conradi und Hamburg. Die Anfänge der Deutschen Adventgemeinde (1889 – 1914) Unter Besonderer Berücksichtigung der Organisatorischen, Finanziellen und Sozialen Aspekte*. Hamburg: Druckladen GmbH, 1978.

- Popa, Dumitru. *Pagini din istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România (1870 – 1920)*. Vol. 1. București: Casa de Editură Viață și Sănătate, 2008.
- Popa, Dumitru. *Pagini din istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România (1921 – 1936)*. Vol. 2. Pantelimon: Editură Viață și Sănătate, 2013.
- Rowe, David L.. „Millerites. A Shadow Portrait.” În *The Disappointed. Millerism and Millenarianism in the Nineteenth Century*, Ronald L. Numbers și Jonathan M. Butler (eds.), 1 – 16. Knoxville: University of Tennessee Press, 1993.
- Schwarz, R. W.. *Light Bearers to the Remnant*. Mountain View, California: Pacific Press Publishing Association, 1979.
- Träder, Lothar E. (ed.). *L. R. Conradi, sein Leben, sein Werk, seine Bedeutung*. Darmstadt: 1984, vol. 21, Adventistischer Wissenschaftlicher Arbeitskreis.
- Worte, die bleiben. 1895 – 2022 – 125 Jahre Advent Verlag*. Lüneburg: Advent-Verlag GmbH, 2020.